

(2. mebnasın tanımı)

1. Ehlî ilme mahsus ince bir tedbiki ilmidir
  2. En derin ve en müstel bir sır-ı kader mes'elesidir
  3. Bütün ilmanı muhakkikince en ehemmiyetli ve (es) münazaralı bir mes'ele-i ataidi kelâmîyyedir
- Risale-i Nur tam halletmiş > العلم اللطيف

Ehlî ilim → tedbiki ilmi yapar (ilmi araştırma)
 (Muvayyen → sırları ayar eder)
 İlemani muhakkiki → inanca ilgili meselelere ehemmiyet verir
 münazara yapar

«Eğer desen "Kader ile cüz-i ihtiyarî, nasıl tevfiik edilebilir? (Yani kaderle cüz-i ihtiyarînin birbirleri arasındaki uygunluk nasıl sağlanır? Kader Allah canibi iten, kul ihtiyarını nasıl kullanabiliyor.) (Listada elni öpmüş Hoca "nereyi kazarsam حیر şıktır demisti. Verilenle verilen esit olur mu? Mutlak hür nasıl olur demisti. Mec'ulde verilmeyen verilen hürriyet de, mutlak hürriyette Zat var. Bu aynı zamanda bizi girift bir şekilde alıştırıyor. Yani insan kendini tanıdıkça Allahın vücud-u mutlakına bürünüyor. H. Akar) (Taayyün-ü ilahi → esmadan gelen tanımlama malum → sıfattan " " vücud-u mutlak → Zattan gelen " " (Zattan gelen tanımlama kaderimizde yazan şeyde ihtiyarımızı kullanma hürriyetini bize ihسان etmiş.)

«El-cevab = Yedi vecible ...

BİRİNCİSİ

Elbette
 Kainatın • intizam ve mizan lisanı ile
 • hikmet ve adaleatine şahadet ettiği bir Âdîli Hakîm,
 İnsan için • medar-ı sevab ve ikab olacak.
 • mahiyeti meçhul bir cüz-i ihtiyarî vermiştir

(Kainatın neyi var? lisanı var (ber ve bahr bir lisan S. 373)
 lisanın mahiyeti ne? intizam ve mizan
 O lisanla ne yapıyor? Şahadet ediyor
 Neye şahadet ediyor? Allahın hikmet ve adaletine

lisanın neyi var? cüz-i ihtiyarî
 Mahiyeti ne? meçhul
 O ihtiyar ne ediyor? medar-ı sevab ve ikab
 Kim için? İnsan için
 (intizam ve mizan lisanı olan hikmet ve adaleatine şahadet eder)
 (Dil olmayıp mahiyeti meçhul (yani Jfâ) olan ihtiyarî olan hikmet ve adaleatine şahadet edemez. Ya ne olacak. Dil ise dil lazım. Kainat olsun ki şahadet etsin. Hikmeti intizamla, adaleti mizanla gösterebilir. Mahiyeti meçhul olanı bırakırsan mahiyeti malum olan verilir. Ama sevab ve ikab gitti)

KADERLE CÜZ-İ İHTİYARİNİN TEVFIKİ NEDİR? HİKMETTİR.

Pet şak (bilmediğimiz) hikmetinden
 (bilmediğimiz) bir hikmetidir.
 Bilmediğimiz → al ma masına delalet etmez.
 (Ayvayı bilmem böyleyse ayva yaktır demez
 Amerikayı bilmem böyleyse yaktıra delalet etmez.)
 (Kainat gibi intizam ve mizan lisanımız olursa kaderle cüz-i ihtiyarînin tevfiikinin hikmet olduğunu söyleyebiliriz.)

İKİNCİSİ

«Bizzarure herkes kendisinde bir ihtiyar hisseder
 «O ihtiyarın vücudunu vicdanan bilir.»
 • İhtiyar ne hissedilir? العجز العجز العجز (meçhuliyetle, ister istemez, çaresiz olacak)
 • İhtiyarın vücudu ne ile bilinir? vicdanan
 (Vicdanan bilinen ihtiyarın → Zihindedir → semeresi: MARİFETULLAH vücudu

hissedilen ihtiyar → Hissedir → semeresi muhabbetullahdır)

Zihin hissten deyin ve sümüllüdür (Kalbin icmalî haritası)
Zarureten hissettiği o ihtiyar ile insan kendini sever.)

Cüz-i ihtiyarîyi hissederiz ve vücudu bize bedihîdir

(Üstad Hz. cüz-i ihtiyarîyi isbat etti. Önce teufiki hikmettir demisti. Hikmetten birliktelikleri mümkün olan cüzleri isbat ediyor. Bu cümle cüz-i ihtiyarînin tereyağından tıl çekme misali isbatı)

<Mevcutata mahiyetini bilmek ayırdır, vücudunu bilmek ayırdır.
Çek şeyler var: Vücudu bizce bedihî olduğu halde, mahiyeti bizce meşhul... >

<Ortaklığı: Bir şeyi bilmekle mahiyetini bilmek lâzım gelmez.
Ve bir şeyi bilmemekle, o şeyin adem-i vücudu lâzım gelmez.
Binaenaleyh, cüz-i ihtiyarînin mahiyetinin tabir edilememesi, vücudunun kat'iyetine münafî değildir > i. İcaz 73

(Aspirin elinde, basın ağrıyor, işeretsin, mahiyetini bildin mi?)

İÇÜNCÜSÜ

<Cüz-i ihtiyarî, kadere münafî değil. Belki kader, ihtiyarî te'yid eder. Çünkü: Kader, ilm-i ilâhînin bir nev'idir. İlm-i ilâhî, ihtiyarîmıza taallük etmiş. Öyle ise ihtiyarî te'yid ediyor, iptal etmiyor

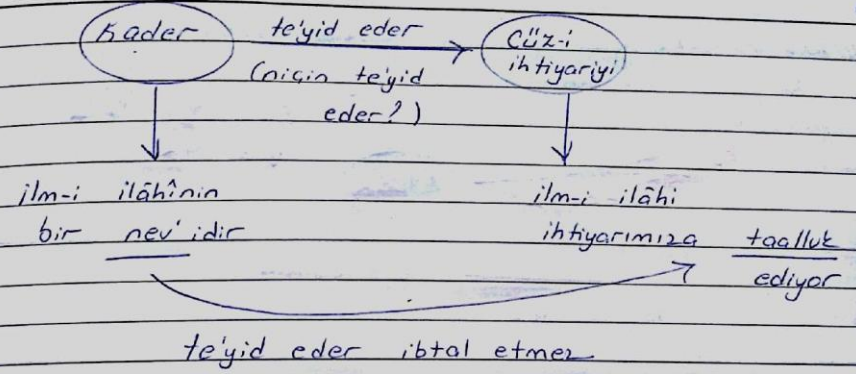
(Cüz-i ihtiyarî) ← Zıd değil → Kader
münafî değil

Siyah-beyaz zıttır elma-armut zıt değildir

çalış → Zıt, ters, aykırı (lugat)

çalış → Bir şey bir şeyi kovalamak, zıt, aykırı almak (Mevâid)

Yani siyah-beyaz zıttır karanlık, lambayı yak aydınlık olur
Biri gider, diğeri gelir. Birbirini kovalar Elmayı yedin armut bitmez, zıt değiller. İhtiyar ve kader zıt değil birbirini takip edip kovalamıyor.

Kader; ilmin bir nev'i olduğu ve İhtiyar; ilmi ilâhînin taallukunda olduğu için Kader, cüz-i ihtiyarîye kuvvet verir.

(Üstad Hz. kaderin isbatını; ilmin nev'i olup ihtiyarî te'yid etmesiyle yaptı. İhtiyar hissi ve bedihî idi. Bedihî olanı ilmen te'yid eden ona zıd olmaz dedi. Yani biz ihtiyarîmızı hissediyoruz hissimizi Allah'ın bilmesi ve bunun kader olması kadar normal bir şey olamaz, (acığunuz sizi seviyor. Siz hissi ile alakalı uşsunuz. Sevdüğünü biliyorsunuz diye onu sevmeye zorlamış mı aldunuz. Bilakis te'yid ettiniz sevgisini. Evet sizin beni sevdiğini biliyorum demiş aldunuz.)

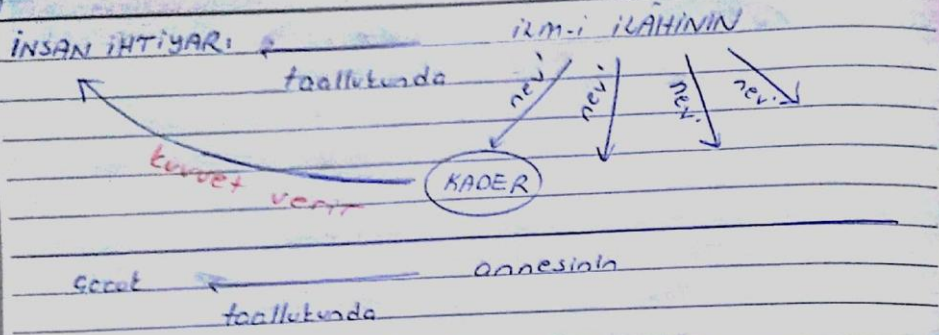
(İlmin nev'leri var. Kader bir nev'i.

NEV': Hakikati bir kişilikleri Parçlı alanlara 'Şakle' nin cevabında söylenendir. Hem ortaklık, hem ayrıcalık ciheti ile hamı yapılır. Mesela; 'insan' kelimesi, nev' manası ifade eder. Zeyd ve Amrî ifade ederken ortak noktaları itibara alınarak 'bunlar nedir?' sorusu cevabında 'insandır' denince aynı zamanda at, eşek vs. ayıracak ayrıcalık noktası da söylenmiş olur.

'Kader' nev' manası ifade eden bir kelimedir.

Bu istim, namaz kıldım → bunlar nedir → KADER ortak cihetleri nedir → Allah bunları biliyor

Bu istim, namaz kıldım → bunlar nedir → KADER ayrıcalık cihetleri nedir → Allahın bildiği benim bilmediğim Nedim Çoban var

- Tevfik mülki dedi → 1
 Cüz ihtiyarını isbat etti → 2
 kaderi " " → 3
 Şimdi ilmi nevi olması ile tevfiğin mümkünlüğünü anlata-
 cöz)

DEKİNDİNCİLİĞİ

< Kader, ilim nevindedir → o zaman kader malûma tâbidir
 ilim, malûma tabidir >

< Yanı nasıl olacak (müstakbelde) → Kader malûma < nasıl
 dyle taallüt ediyor (şimdiki halde) olacağına dyle alata-
 lanarak > tabi oluyor

< Yetse malûm, ilme tâbi değil
 Yanı, ilim desâtiri; mâlumu, → ilim malûmu idare
 harici vücud noktasında idare etmiyor ilmin idare
 etmek için esas değil > etme noktasında esas
 tabii söz konusu değil

< Çünkü Malûmun zâtı ve vücudu
 haricisi, iradeye bakar ve kudrete → malûmun zâtını ve
 istinad eder > vücudu haricisini idare
 eden irade ve kudret
 imis.

çünkü malûm;
 iradeye bakıyor, kudrete istinad ediyor
 demet malûmunda v. harici noktasında
 esas olan kudret ve irade yanı kaderi
 iradeye bakan kudrete istinad eden
 malûma tâbi

< İnsan her ne kadar pâili muhtar ise de, fakat
 سائر الا ان يسأل الله
 sırrınca, mesiet-i ilahiye asıldır ve kader hâkimdir Mesiet-i ilahiye,
 mesiet-i insanıyeyi geri verir.
 انما شاء الله فاعجز البصر
 hükmünü icra eder. Kader sâylese; iktidar-ı beser konuşmaz, ihtiyarını
 cüzü susar > m 52 sen 53

< Hem, ezeli, mazi silsilesinin
 bir ucu değildi, esyanın vücudunda
 esas tutulup ona göre bir
 mecburiyet tasavvur edilsin
 Belki, ezeli, mazi ve hal ve istikbal
 birden tutar, yüksekte bakarak bir
 âyine - misâldir >

EZEL nedir?
 [mazi + hal + istikbal]
 1. birden tutar
 2. yüksekte bakar
 bir âyine - misâldir
 Yani ezeli (vücudi evsaf)
 1. bir ayna imiş
 2. mazi, hal ve istikbal
 görünüyor.
 3. yüksekte bakıyor mus

Ayrıca ezeli (ademî evsaf)
 ① Mazi silsilesinin ucu değil
 ② esyanın vücudunda esas değil
 ③ Maziye göre (ezeli işin) bir mecburiyet tasavvur edilmez
 < Dyle ise, daire-i mümkinat içinde varıp giden zamanın mazi ta-
 rafında bir uc tahayyül edip, ona ezeli deyip, o ezeli ilmüne, esyanın
 tertib ile girmesini ve kendisini ona haricinde tevehhüm etmesi,
 ona göre muhakeme etmek hakikat değildir.

Maazi tarafı

ZAMAN

daire-i mümkinat içinde
 varıp gidiyor

① bir uc hayal edip
 ② ona ezeli deyip
 ③ o ezeli ilmüne esyanın tertib ile girmesini tevehhüm etmesi
 ④ (esyanın) kendisini ona (ezeli) haricinde " " " " " "
 ona göre (4 şıkta) muhakeme etmek hakikat değildir

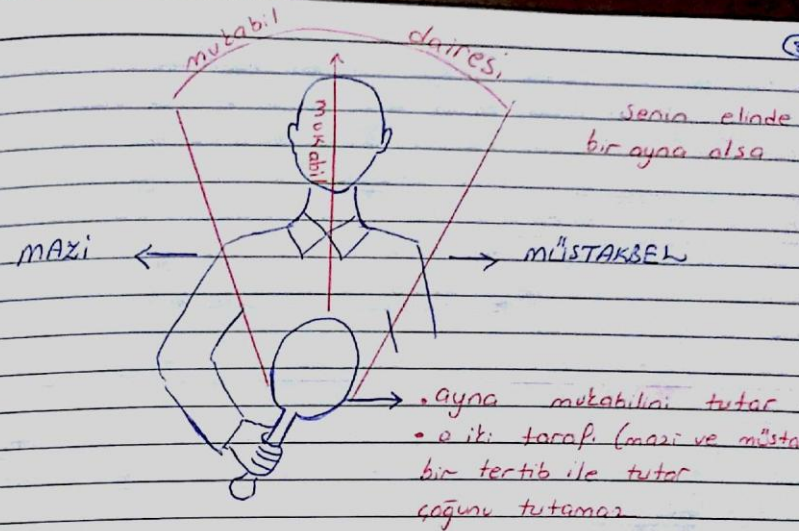
⑦ (İstidatın ezeli ilmi aynaya benzetti. Aynada görülen ayna değildir. Aynanın içine gemiş de değildir. Ezeli ayna olunca ilmi maluma tabi olması kaidesi bozulmayan ihtiyarla tevfitide mümkün oluyor. Oysa ayna olması zamanın ucu olsa! esya, sen, ben, masa vs. ezeli ilme sırayla giriyor. Ezeli ova ancak bu şekilde bilebiliyor. Ve de ezeli gittiği halde su andaki vücut hücresini de muhafaza ediyor. İlim maluma tabi olmadan ihtiyar sabit olamaz. Tevfit his mümkün olmaz. Dolayısıyla bu hakikat değil. Malum ilme tabi püskü.)

Şu sırrın tesfi isin su misale bak: Senin elinde bir aynaya bulursa sağ tarafındaki mesafe MAZİ; sol tarafındaki mesafe MÜSTAKBEL farzedilse; aynaya yalnız mukabilini tutar. Sen de o iki tarafı bir tertib ile tutar, çağını tutamaz. O aynaya ne kadar aşağı ise, o kadar az görür. Fakat o aynaya ile yükselme çıktıkça o aynanın mukabil dairesi genişler. Gitgide, bütün iki taraf mesafeyi birden bir anda tutar. İşte, su aynaya su vaziyette ova irtisamında (resmedilmesinde) o mesafelerde cereyan eden hâlât birbirine

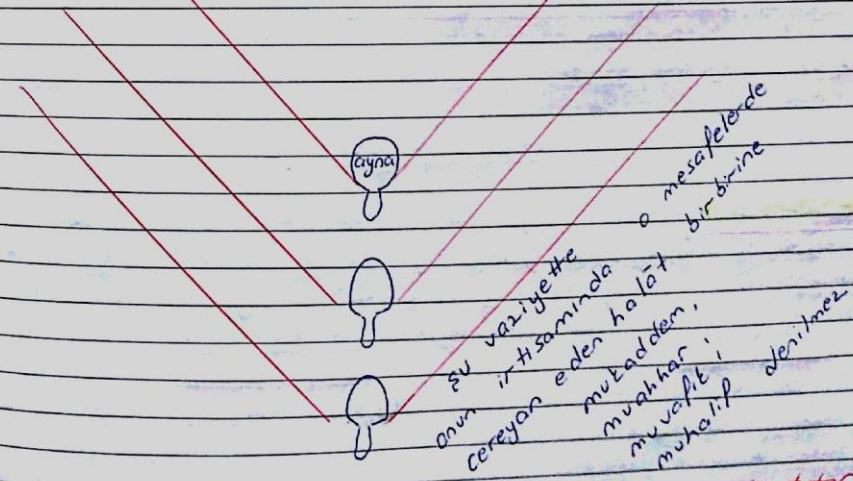
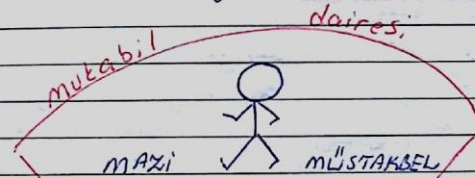
- mutadde,
- muahhar,
- muvafit,
- muhalif denilmez >

Şu sırrın tesfi isin su misale bak:

Rubun sırrı muayyen sırrı ayan ederdi.
Ayna ile ayan olan SIK

Fakat o aynaya ile yükselme çıktıkça o aynanın mukabil dairesi genişler

git gide bütün iki taraf mesafeyi birden bir anda tutar

<İste kader, ilmi ezelden olduğu için ilmi ezeli, hadisın tabiriyle: 'Manzarı âlâdan, eselden ebede kadar herşey olmuş ve olacak, birden tutar, ihâta eder bir mâzîni âlâdadır' Biz ve muhakematımız, onun haricinde olamaz ki, mâzî mesafesinde bir âyine tarzında olsun.>
 (Hadise göre ilmi ezeli böyle bir manzarı âlâdan (en yüktset batıy yer) olan manzarı âlâda imis. Kader de ilmi ezeli dendir. Biz de ilminin haricinde kendimize neşey bulabiliriz. Bulamayacağımız işin mâzî ucun. dedi bir ayne olamaz.)

[Hadisın me bazı bulunamamış Kudsi Kaynaklar 415]

- Kader ilmi ezelden olduğundan
- ilmi ezeli de ezelden ebede olmuş ve olacak birden tuttuğundan
- Kader ilmi ezeli dedi malûma nasıl olacağı eyle alakalanarak tabii olduğundan
- yani • iradeye bakan
- kudrete istinad eden malûma kader tabii olmuş olur
- Yani teufik mümtin

Sâzler 208, 209, ... 213 Fârisi münacatı OKU!

Üstadın mukabil dairesinden bak İhtiyarı ihtiyara rabt et. Gösterdiği vahşete dayanamadın mı? Tam dikkat et, bak. Birden iman, meclis ve ahbabı ünsiyet gösterecekt. Bu imanı yapacak

- 1) Teufik mümtin dedi
- 2) Cüz-i ihtiyarın isbatı
- 3) Kaderin "
- 4) Kaderin ilim nevinden olması ile teufik:

BESİNCİSİ

<Kader, sebeple mü sabbeye bir taalluku var. Yani, su müsebbeb, su sebeple vukua gelecek öyle ise denilmesin ki: "Madem Pılan adamın ölmesi, Pılan vakitte mukadderdir. Cüz-i ihtiyarıyla tüflet atan adamın ne kabahati var, atmasaydı yine öleretti.">

(Denilebilen)

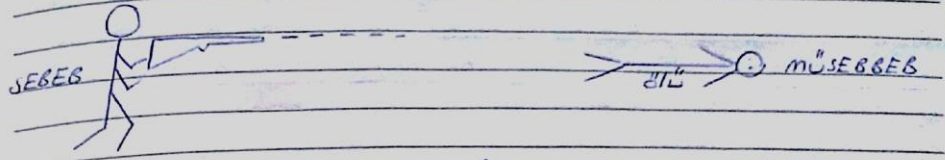
(Denilemeyen)

Fılan adamın ölmesi Pılan vakitte mukadderdir denir => iftihar kıvımdaki cümle Kaderin ifadesi: "Madem Pılan adamın...>

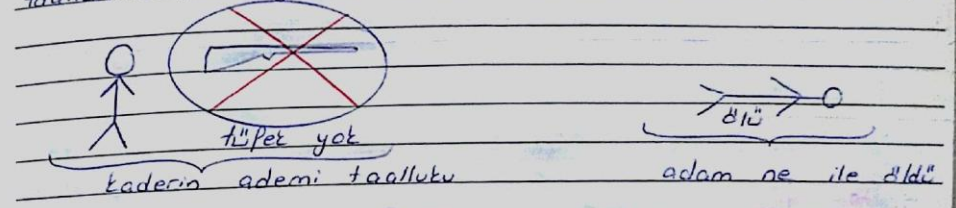
- 1) Cüz-i ihtiyarıyla tüflet atan adamın ne kabahati var 'kabahati yok' demektir; bu denmez
- 2) Atmasaydı yine öleretti. denmez

<Suâl Nigin denilmesin?

Elcevabı: Günti: Kader, onun ölmesini onun tüfetiyle tayin etmiştir.>

<Eğer onun tüfeti atmasını farzedersen, o vakit kaderin ademî taallukunu farzediyorsun. O vakit ölmesini ne ile hükmederetsin!>

<Hakikata bakılırsa geçiği Allah öldürmüştü. Zahirine bakılırsa at öldürmüştü, sebebe bakılırsa Kel mustafa öldürmüştü, çünkü bu at bana o verdi.> Tarihçe 42

<Ya **CEBRİ** gibi; sebebe ayrı -> Cebri der: "Atmasaydı yine öleretti" müsebbebe ayrı birer kader (yani kul rabt gibi kaderinde ölme tasavvur etsen) var tüflet atması ve sebebin ortadan kalkması mühim değil

<Veyahut **MÜTEZİLİ** gibi -> Mütezile der: "Atmasaydı ölmeyeretti" kaderi inkar etsen (yani kul filinin hakikidir. Adama kaderinde ölmesine hakik sebep tüflettir. Tüflet yoksa ölmez.)

<Ehli itizalin abde verdiği tesiri hakiki hilafı hakikattir.> ilcaz 72

<**Ehli Sünnet ve Cemaat** -> Öyle ise, biz ehli hak bırakıp fırtak-i dâlleye deriz ki: "Tüflet atmasaydı ölmesi bizce meçhul."> gırsını

Kader sebeple müsebbebe bir taalluk var, sebebe müsebbebsiz müsebbebe sebepsiz taalluk yok.

Sebeble müsebbebe bir taalluku olduğu için tıflet atanın ihtiyarı ile Alema kaderinin tıflet mümkün. Adam ölmüşse atanın ihtiyarının iptali mümkün değil ki tıflet mümkün olması

- ① Tıflet hikmeten mümkün dedi
- ② C. ihtiyarını isbat etti
- ③ Kaderi isbat etti
- ④ Kader ilim nevinden olması ile tıflet mümkün
- ⑤ Kader sebep müsebbebe bir taalluku ile tıflet mümkün

ALTINCIISI

(Ustad kader ve cüz-i ihtiyarının beraberliğine ince bir tedbiki ilmi beyan ederken; tedbiki ehline has bir hakikat sunmuş. Nitekim basta tedbiki ilmidir demisti. Kenuya girişi cüz-i ihtiyardan değil asıl temel olan meyelandan yapmış.)

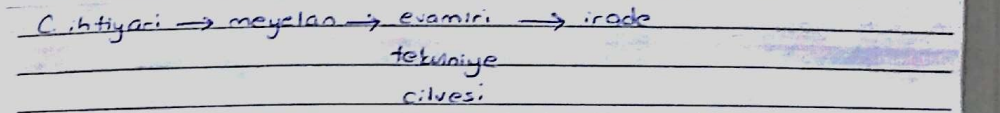
< Cüz-i ihtiyarının üss-ül-esası olan meyela, Maturidi'ce bir emri itibarıdır, abde verilebilir. Fakat Es'ari, ona; mevcut nazariyle baktığı için abde vermemiş.

Fakat o meyelandaki tasarruf, Es'ariyece bir emri itibarıdır. Öyle ise, o meyela, o tasarruf bir emri nisbidir. Muhakkak bir vücudu haricisi yoktur.

ÖNCE CÜZ-İ İHTİYAR NEDİR?

- İhtiyar, sadece halde mukayese eder
- Kamer gibidir
- Akıldır
- Haddi haddur
- Dünyaya bakar
- İHTİYAR: Cismanî hisleri, zahiri dışı bakan zeuklenmeleri tercih eden tarafımız. Bunların mahkumu isen ihtiyardasın (gece daha bastın)
- Hislerin yanında Akli etkiler
- His, heves, heva, asab, damar ile hareket eder
- 6 tane sıfatsı var. } Hem natıs hem icadsız, } Kenyeden basta
 } Hem kısa hem naksandır } elinden birsey
 } Hem aciz hem zayıftır } gelmez

- İhtiyarınla ihtiyarından varıgeçemezsin
- Düzgün hissin ve cismin elindedir
- Mazi ve müstakbeli yaktır
- Mevcud olanlar arasında seçim yapabilir
- Hal'deki zahiri bir hıflet ve yalancı bir rahatlık yalancı tercih eder
- İhtiyarda olan, sadece kudretin taalluk ettiği halde kalır. Kitabı mübin nazarına sahib olur
- Fıval ve batını görmez. Ye'se, zulme düşer
- 'o cüz-i ihtiyarının meydanı, cevelanı, su kısarık zarrarı hauc ve bir ân-ı seyyale'dir? S. 210
- Cüz-i ihtiyarı aslı → meyelan aslı → Hisler
- < Su meyelaalar iradeden gelen evamiri tekniyeyen tecellilerdir cilteleridir > m. 469

(Kenya dânetim;

26 şâdet: ibare →

Maturidi meyelanı → **abde verir** (emri itibarı olduğu için)
 Es'ari meyelanı → abde vermez (mevcud nazarı ile baktığı için)

	MEYELAN	TASARRUF	C. İHTİYARI
MATURİDİ	(mahluk değil) Emri itibarı		(mahluk, mevcut)
ES'ARİ	(mahluk) (mevcud)	(mahluk değil) Emri itibarı	

Peki Es'ari abde neyi vermiş?

Es'ari Hz. tasarruf → **abde verir** (emri itibarı olduğu için)

< İkincisi: Abdin bir fiile olan meyelanı Es'arilerin mezhebi gib mevcut bir emir isede, o meyelanı bir fiilden bir fiile çevirmekle yapılan tasarruf, itibarı bir emir olup abdin elindedir > i. icaz 74

Ustad Hz. < o meyelan o tasarruf bir emri nisbidir (mahkakat) bir vücudu haricisi yoktur > dedi.

Maturidi ve Es'ari'nin ortak noktası:

o meylan (maturidi) } bir emri nisbidir
o tasarruf (es'ari) } bir vücud-u haricisi yaktır

EMRİ NİSBİ

Gerçekte var olmayıp bir başkasına nisbet edilen manasına gelir. Misal: Büyük kişi'ye, sağ-sol nisbi emirdir. Bunların hiçbirisi mahluk değildir. Vücudu haricisi yet. Disaridati esyadan kıyas yolu ile alınan emri nisbidir. Kainatta sabit birşey yoktur. Kainatı yorumlayarak yapılır.

EMRİ İTİBARI

Müstabil varlığı olmayıp ona itibar eden kimsenin aktlarda teşekkül eden emri is, hadise. İnsanın bedeninin bir tarafına sağ, diğerine sol itibar edilmesiyle onlara bu isim verilmiştir. Aksi de olabilir. Vücudu haricisi yet. Kainatı yorumlayarak aldığımız nisbetlerin atlamada oluşturdıkları emri itibardır.

ESMA VE SIFATTA TERAKKİ ETMENİN KAYNAĞIDIRLAR

NİSBETİ ALIYORUZ,

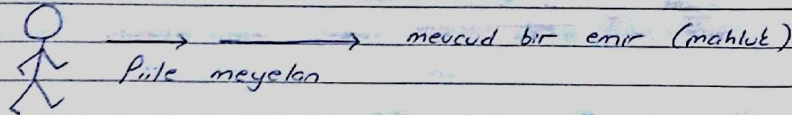
İTİBARA MALZEME YAPIYORUZ

H. Akar Dr Serpil

Arapçada mübhem metan zarfı ciheti sittedir. Müsemmasına dahil olmayan bir emir sebebi ile kendisi için bir isim sabit olandır. Masayı koymadan alt üst yoktur. Masayı koyunca, masaya dahil olmayan 'üst' masa için sabit olur ve artık masanın üstü olur. Üstlük nisbeti masada muteber olmuş olur.

(- Kenaya dânelim)

Es'ari Hz. göre

Nasıl Ruhun, Kanun-u Emir tarafında

- istidat
- kabiliyet
- meyil
- tasavvur

var ise

zi-sür tarafında da

- meylan
- tasarruf
- irade
- ↓ cüzi ihtiyar var

Pilot alma istidadı, kabiliyete dâner, dânermez.
Hayra meylan iradende gözükür gözükmez.)

Peki Abdin elinde ne var?

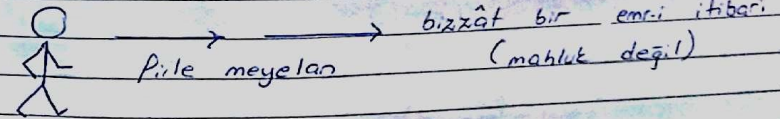

o meylanı bir Pilden diğer bir Pile çevirmekle yapılan **TASARRUF** itibarî bir emirdir, abdin elindedir.

← Eğer Maturidilerin mezheb. gibi o meylanın bizzât bir emri itibari olduğuna hükmedilirse o emri itibarının sübut ve tayini kendisinin bir illet-i tâmme olduğuna istizam etmek irade-i külliye ihtiyac kalmazın. Çünkü çok defalar meylanın vukuunda fiil vaki olmaz > i'caz 74.

(Yani meylan vardır ama eylem yet. Meylan tam bir illet değil demektir.)

Maturidi Hz. göre

Maturidi Hz + Es'ari Hz
meylan + tasarruf

emri nisbidirler
vücudu haricileri yaktır

H. Akar

26. Söz ibareye dönelim:

< Emri itibari ise, illet-i tamme istemez ki illet-i tamme vücudu için lüzum ve zaruret ve vücub ortaya girip ihtiyacı ref' etsin >

EMR-i İTİBARI → İLLET-i TAMME İSTEMEZ

Bu ne demek? İzahı nedir?

İLLET-i TAMME NEDİR? DR. SERPİL

Bir şeyin mahlut olabilmesi için ilmi vücuda Allah (cc) 'in kudretinin taalluku lâzımdır Kudretin taalluku için sebepler (illetler) şunlardır:

Kelam Alimlerine göre

Lisale-i Nur'a göre

İllet-i tamme

İllet-i tamme

İllet-i failiyye → o şeyi yapan

İllet-i gayiyye → meydana gelis gayesi

İllet-i maddiyye → kullanılan araç, gereç

İllet-i suriyye → önceden tasarlanan proje

• LÜZUM

• ZARURET

• VÜCUB

Mahlut olması için gereken illet-i tamme lüzum, zaruret, vücub imiş. Meyelan ve tasarruf mahlut değil, Emri itibari. Dolayısı ile illet-i tammeye ihtiyacı yok. O zaman ihtiyacın aşkı meyelan idi. Dolayısı ile cüzi ihtiyar illet-i tamme istemez lüzum, zaruret, vücub c. ihtiyarla söz konusu olmaz.

< Meyelan (Maturidi) ve meyelandaki tasarruf (es'ari) mevcudattan değildir ki bir müessire ihtiyacı olsun > ilcaz 74

1- Mevcudattan değil

2- Bir müessire ihtiyacı yok

} İstada görüsü

Velhasıl özetlersek; kişinin cüzi ihtiyacının esas olan meyelan ve tasarrufun müessire ihtiyacı yok. Mevcudattan değil. Kişi ihtiyar etti. Emri itibari olan ihtiyarını zaruret derecesine getirecek illet-i yok.

Namaz kılmak istedi → itibari emir

felç oldu kılamadı → illet-i tammesi olmadığından vücuda gelmedi.

26. Söz dânelim

< Belki o emri itibari illet-i bir rüchaniyet derecesinde bir vaziyet olsa, o emri itibari sübut bulabilir. Öyle ise, o anda cevap tertedebilir. Kur'an ana o anda diyebilir ki "Su serdir yapma". Evet eğer abd, hâlik-i ef'ali bulsaydı ve icada iktidarı olsaydı, o vakit ihtiyacı ref' olurdu >

(Rüchaniyeti biraz anlayalım.)

< Alim ve Hakim sen olduğun için Adem-i talim ettra bize gelib oldu Hakim olduğun için, bize istidadımıza göre veriyorsun. Oana istidadına göre rüchaniyet veriyorsun. > 25. Söz 420

Rüchaniyeti Allah (cc) verdi.

< Eğer muhabbet, kendi esbabının rüchaniyetine göre bir kalbe hakiki bulursa, o vakit adavet merazi olur; acımak suretine inkılab eder. Evet, mümin kardeşini sever ve sevmeli. Fakat Penalığı için yalnız acır Tahakkümle değil, belki lütufla ıslahına salısın. > 22. Met. 263

Hakiki muhabbetin esbabının rüchaniyeti var imiş. Adavet acımaya çeviriyormuş. Rüchaniyet is getiriyor tasarruf ediyor >

< tert-i kebar üss-ül esas olup, büyük bir rüchaniyet kesbetmiş >

K. 148

Bizim cenhta rüchaniyet gıhahı tette

(ibareye dönerset emri itibari olan gıybeti tertin illet-i rüchaniyet derecesindedir bizim için. Ve gıybeti tert sabit olabilir. Yani gıybet etmeyebilir. Kur'an o anda ana der "Yapma". Eğer kul mutezilenin dediği gibi hâlik-i ef'al olsa, rüchaniyet sabit olursa ihtiyacı kalkardı. Oana kalkmıyorsa gıybet edebilir de etmez de.)

< Çünkü ilmi usul ve hikmette بشيء لم يزل kaidesi ise mutarredir ki: "Bir şey vacib olmazsa vücuda gelmez." Yani, illet-i tamme bulacaktır; sara vücuda gelebilir. İlllet-i tamme ise; mâlule, bizzarure ve bil vücub ihtiza ediyor. O vakit ihtiyar kalmaz >

(Bir şey vacib olmazsa vücuda gelmez.)

Bir şey vacib olursa, vücuda gelir.

Yani vücuda sebep illet-i tammedir.

ileti tamme sonra → vücut

malûle bizzorure → o vakit ihtiyar kalmaz.

- bil vücub
- iktiza eder

< Bir şey vücudu vacib olmadıkça vücuda gelmez. Evet irade-i külliyyenin taallukuyla irade-i külliyyenin taalluku bir şeyde ictima ettikleri zaman, o şeyin vücudu vacib olur ve derhal vücuda gelir > i. İcaz 73

(Cüz'i ihtiyarda illeti tamme olmadığı sadece itibar olduğu külli iradenin taallukuna tam illet olduğu netleşti. Durum böyle ise kadere cüz'i ihtiyarı teufiki yine mümkün demektir

İSTAD SİMDİ 48'İT. SUALI AKLA TAKIYOR.

< Eğer desen Tercih bilâ müreccih muhaldır. Halbuki o emri itibari dediğimiz kesbi insani; bazan yapmak ve bazan yapmamak; eğer mücib bir müreccih bulunmazsa tercih bilâ müreccih lazım gelir. Şu ise, usûl-i kelâmiyyenin en mühim bir esasını hedmeder? yutar >

Soruyu asıklayalım diyor ki:

- تَرْجِيحٌ بِلَا مُرَجِّحٍ → sebepsiz tercih olmaz
- bazan yapmak mesela → namaz kılmak
- bazan yapmamak mesela → namaz kılmamak

cüz'i ihtiyara bağlıdır bunlar gibi emri itibari, kesbi insani meydana gelir

- mücib müreccih gereklidir → tercih için
- ki o tercih bir emri itibaridir
- mücib müreccih yoktur → tercih
- yoksa

(Yani tercih edilmiş cüz'i ihtiyarının icab kuvveti olması lazım ki tercih meydana gelebilsin. Yoksa olmaz.)

CEVAB:

< El cevab: Tereccuh bilâ müreccih muhaldır. Müreccihsiz, sebepsiz rüchaniyyet muhaldır. Yoksa, tercih bilâ müreccih caizdir ve vâkidir. İrade bir sıfattır. Oana se'ni, böyle bir işi göstermektedir >

- تَرْجِيحٌ بِلَا مُرَجِّحٍ → muhaldır
- تَرْجِيحٌ بِلَا مُرَجِّحٍ → caizdir ve vâkidir

Müreccihsiz, sebepsiz rüchaniyyet muhaldır. < Tercih bir müreccih ister. Muhassıs ve müreccih ise iradedir > m. 244 < Mesail-i seriattan bir kısmına 'taabbüdi' denilir, otkin muhatemesine bağlı değildir; emre bulunduğu işin yapılar illeti emirdir > m. 397

(namaz, illeti ne? → emir)

< Cenab-ı Hakk'in efulinde, tercih edici bir illete ihtiyar yoktur. Ancak tercih edici, Cenab-ı Hakk'in ihtiyardır > i. İcaz 73 (Hatta bakın. Yani Lugatta diyor ki.)

< Hasenatı seyyiatına, sevabı hatasına tereccuh edenler mağpîret ve affa müstebaklardır > سبحان الله

(İsimdi Allah (c.c) تَرْجِيحٍ alanı belirler.

Kulun تَرْجِيحٍ tercihinde de mü'sade eder, mü'sade etmez

Allahın iradesi ile kulun iradesi ictima ederse vacib olur

- Namazı Allah seçti → تَرْجِيحٌ
- Namaz kıldın → تَرْجِيحٌ بِالْمُرَجِّحِ
- Niyetinde yokken namaza başladın sevkt oldun vs. → تَرْجِيحٌ بِلَا مُرَجِّحِ

SONLUĞ: 6. vacihde Kaderle cüz-i ihtiyarın tevfikianı;

- bütün cüzi ihtiyarın emri itibari olması,
- illeti fâimme istenemesi
- Allah'a ona tercih etme hakkı tanınması ama
- tercihini yaratmaya mecbur olmaması ve
- tereccühün Allah'ta olması hesabıyla

MÜMKÜN OLDUĞU İSBATLANDI

(baraye dâim)

«Eğer derseni: Madem katil halkeden Hak'tır. Niçin bana katil denilir?»

ELCEVAB: Çünkü ilm-i sarf kaidesine ism-i fâil, bir emri nisbi olan masdardan müstaktır. Yoksa bir emri sâbit olan hâsil-ı, bilmasdardan insikat etmez. Masdar kesbimizdir, katil ünvanı da biz alırız. Hâsil-ı bil masdar, Hak'tın mahlûkudur. Mes'uliyeti isman eden bir şey, hâsil-ı bilmasdardan müstak kılınmaz.

- masdar → bir emri nisbidir
- koşmaya 'koşmak' → illet-i tamme istemesi denmesi. (Yani 'koşmak' de miyebilirdi de)
  - vücud-u haricisi yaktır
- ism-i fail → masdardan müstaktır, türetilir
- كُتِبَ → كُتِبَ → masdara elif ziyadesi ile masdar ism-i fail türetilmiş
- ism-i fail → masdarla (yani koşmak mefhumu ile) hasıl olan bir emri sabitten (koşmak fiilinden türetilmez) insikat etmez (türemez). Yani; emri sabitten türemez → emri nisbiden türer. Yani; 'koşmak', gülmek ve konuşmaya kıyaslanıp emri nisbi olur

- masdar kesbimizdir
- kesb = koşmak (masdar) → ünvan = koşucu (ism-i fail)
- kesb = katletmek (masdar) → ünvan = katil (ism-i fail)
- Hâsil-ı bil masdar (kesb ile meydana gelen) Hak'tın mahlûkudur
- Mes'uliyeti isman eden (hissettiren) bir şey, hâsil-ı bil masdardan müstak kılınmaz.

NIYE?

mes'uliyeti hissettiren nedir? Çünkü hasıl-ı bil masdar
 ism-i fail, yani Hakkın mahlûkudur
ÜNVANIDIR emri sabittir.
 mahlûktan ünvan alınmış olur

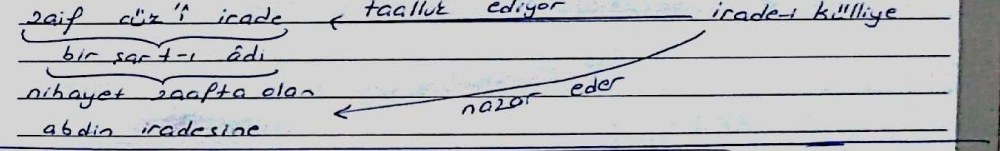
(İsm-i failin ünvanlığının emri sabit değil nisbi olması anlaşılacağı ihtiyarın sübutu isbatlandı. İhtiyarda haktan farklı dedi. O zaman kaderle tevfikine engel yok.)

YEDİNCİSİ

«İrade-i cüz-iyye-i insaniyye ve cüz-i ihtiyariyye şerh-i zayıf, bir emri itibardır, fakat Cenab-ı Hak ve Hakim-i Mutlak, o zayıf cüz-i iradeyi, irade-i külliyesinin taallukuna bir şart-ı âdi yapmıştır.»

irade-i cüz-iyye-i insaniyyesi → zayıf cüz-i ihtiyariyyesi - bir emri itibardır

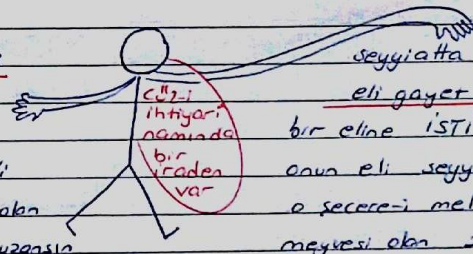
(Yani koşmayı ihtiyar ettin ille de koşucu olacaksın diye bir şey yok. Koşmayı ihtiyar ettin Allah da nasib etti. Koşucu ünvanı alabilirsin. Alamaya bilirsin de.)

ELHASIL

hasenatta eli gayet kısa bir eline DUAı verdi
 silsile-i hasenatın bir meyvesi olan cennete eli yetişsin ve bir çiçeği abn saadeti ebediyeye eli uzansın

seyyiatla ve tahribatta eli gayet uzun. bir eline İSTİĞFAR verdi, onun eli seygiattan kısalsın o secere-i mel'unanın bir meyvesi olan zakkumu cehennemde yetimesin

- irade ihtiyardaki gafleti kaldırıyor. Malzeme → DUA
- iradenin nazı müstak bele nifazı ile gaflet → İSTİĞFAR kalktı

Cüz-i irade zayıf, itibari, şartı âdi; o yüzden kaderle tevfik mümkün. Hasenatta eline DUA, seygiatta İSTİĞFAR eline veriliyince meyelan-ı hayra bilgiyle bir kuvvet bulur. Meyelanı serri keser